

UCHWAŁA

Dnia 25 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Koziół

Protokolant starszy inspektor sądowy Mariusz Pogorzelski

po rozpoznaniu z udziałem M. S. - prokuratora Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K., na posiedzeniu jawnym w dniu 25 czerwca 2025 r. w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej,

wniosku prokuratura Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 26 lutego 2025 r., sygn. akt [...], o podjęcie uchwały w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. - sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w W. w stanie spoczynku za to, że dopuścił się:

I. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego Z. B. został uznany winnym tego, że działając w warunkach znacznie ograniczonej poczytalności, w okresie od miesiąca sierpnia do października 1982 r. nie odstąpił od udziału w działalności zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność”, którego był członkiem, przez to, że rozpowszechniał na terenie W. ([...]) w G. ulotki i wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, a ponadto w drugiej połowie października 1982 r. dostarczył P. R. ulotkę zaczynającą się od słów: „Rodacy...”, zawierającą fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołujące do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., prosząc go

o sporządzenie matrycy służącej do rozpowszechniania tej ulotki, na co wymieniony przystał, po czym w dniu 28 października 1982 r. odebrał od niego matrycę, 500 szt. papieru formatu A-4, farbę drukarską i wałek drukarski i rzeczy te ukrył u siebie w mieszkaniu, tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy polityczno-społecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U.2023.102) – dalej powoływanej jako: ustawa o IPN,

II. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego P. R. został uznany winnym tego, że jako członek zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność” nie odstąpił od działalności tego związku przez to, że w drugiej połowie października 1982 r. w celu rozpowszechniania sporządził matrycę z tekstem zawierającym fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołującym do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., a następnie przekazał ją wraz z papierem, farbą drukarską i wałkiem drukarskim Z. B., tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy

polityczno-społecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy o IPN,

III. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego L. N. został uznany winnym tego, że w okresie od miesiąca sierpnia do września 1982 r. w G., będąc członkiem NSZZ „Solidarność”, którego to związku działalność została zawieszona dekretem Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, nie odstąpił od udziału w działalności tego związku przez to, że rozpowszechniał na terenie W. w G. przekazując pracownikom tego przedsiębiorstwa nielegalne wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy politycznospołecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy o IPN.

uchwalił

1) odmówić zezwolenia na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie w stanie spoczynku, za czyny wskazane we wniosku prokuratura Oddziałowej Komisji

Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 26 lutego 2025 r., sygn. akt [...];

2) kosztami postępowania obciążyć Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. wnioskiem z dnia 26 lutego 2025 r., sygn. akt [...] (k.3-15v), który wpłynął do Sądu Najwyższego Izby Odpowiedzialności Zawodowej w dniu 28 lutego 2025 r., zwrócił się o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie w stanie spoczynku, w stosunku do którego zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstw, gdyż dopuścił się:

1. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego Z. B. został uznany winnym tego, że działając w warunkach znacznie ograniczonej poczytalności, w okresie od miesiąca sierpnia do października 1982 r. nie odstąpił od udziału w działalności zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność”, którego był członkiem, przez to, że rozpowszechniał na terenie W. ([...]) w G. ulotki i wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, a ponadto w drugiej połowie października 1982 r. dostarczył P. R. ulotkę zaczynającą się od słów: „Rodacy...”, zawierającą fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołujące do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., prosząc go o sporządzenie matrycy służącej do rozpowszechniania tej ulotki, na co wymieniony przystał, po czym w dniu 28 października 1982 r. odebrał od niego matrycę, 500 szt. papieru formatu A-4,

farbę drukarską i wałek drukarski i rzeczy te ukrył u siebie w mieszkaniu, tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy polityczno-społecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy o IPN,

2. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego P. R. został uznany winnym tego, że jako członek zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność” nie odstąpił od działalności tego związku przez to, że w drugiej połowie października 1982 r. w celu rozpowszechniania sporządził matrycę z tekstem zawierającym fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołującym do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., a następnie przekazał ją wraz z papierem, farbą drukarską i wałkiem drukarskim Z. B., tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy polityczno-społecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz

- pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy o IPN,
3. zbrodni komunistycznej, stanowiącej także zbrodnię przeciwko ludzkości, w postaci bezprawnego pozbawienia wolności na okres powyżej 7 dni, popełnionej z przyczyn politycznych w ten sposób, że jako funkcjonariusz państwa komunistycznego, pełniąc funkcję sędziego Sądu [...] w G. w stopniu podporucznika, działając wspólnie i w porozumieniu z porucznikiem X.1 Y.1 i podporucznikiem X.2 Y.2 jako sędziami, przekroczył swoje uprawnienia i w dniu 30 marca 1983 r. w postępowaniu o sygn. [...], wydał wyrok, na mocy którego L. N. został uznany winnym tego, że w okresie od miesiąca sierpnia do września 1982 r. w G., będąc członkiem NSZZ „Solidarność”, którego to związku działalność została zawieszona dekretem Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, nie odstąpił od udziału w działalności tego związku przez to, że rozpowszechniał na terenie W. w G. przekazując pracownikom tego przedsiębiorstwa nielegalne wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, tj. popełnienia przestępstwa z art. 46 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, w sytuacji gdy jego zachowanie nie wypełniało znamion zarzucanego mu przestępstwa, co stanowiło represję i poważne prześladowanie z powodu przynależności danej osoby do określonej grupy politycznospołecznej, która sprzeciwiała się bezprawnemu wprowadzeniu w Polsce stanu wojennego oraz pozbawienie obywateli podstawowych praw i wolności, a także działanie na szkodę jego interesu prywatnego - tj. o przestępstwo z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 pkt 1 i art. 3 ustawy o IPN.

Na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 2025 r. Prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. poparł złożony wniosek o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej X. Y. – sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w W. w stanie spoczynku.

Sąd Najwyższy ustalił następujące okoliczności stanu faktycznego.

Postępowanie przygotowawcze Prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. o sygn. [...] dotyczy sprawy karnej o sygn. akt [...], rozpoznanej przez Sąd [...] w G., w której wyrokiem z dnia 30 marca 1983 r., skazano Z. B. i P. R. na kary po 9 miesięcy pozbawienia wolności oraz L. N. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, za przestępstwa z art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. We wskazanej sprawie Sąd [...] w G. orzekał w składzie: sędzia porucznik X.1 Y.1 oraz sędziowie podporucznicy: X. Y. i X.2 Y.2
[...]

W akcie oskarżenia, który wpłynął do Sądu [...] w G. w dniu 4 marca 1983 r.:

Z. B. został oskarżony o to, że w okresie od miesiąca sierpnia do października 1982 r. nie odstąpił od udziału w działalności zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność”, którego był członkiem, przez to, że rozpowszechniał na terenie G. nielegalne ulotki i wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, a ponadto w październiku 1982 r. dostarczył P. R. ulotkę zaczynającą się od słów: „Rodacy...”, nawołującą do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., prosząc go o sporządzenie matrycy służącej do rozpowszechniania tej ulotki, na co wymieniony przystał, po czym w dniu 28 października 1982 r. odebrał od niego matrycę wraz z papierem, farbą drukarską i wałkiem drukarskim, które posiadał w celu rozpowszechniania i wytwarzania nielegalnych wydawnictw, tj. o przestępstwo z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 2 i 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym;

P. R. został oskarżony o to, że w miesiącu październiku 1982 r. w celu rozpowszechniania sporządził matrycę z tekstem nawołującym do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., a następnie przekazał ją wraz z papierem, farbą drukarską i wałkiem drukarskim Z. B. w zamiarze rozpowszechniania wykonanych z tej matrycy ulotek zawierających fałszywe wiadomości mogące

wywołać niepokój publiczny, tj. o przestępstwo z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym;

L. N. został oskarżony o to, że w okresie od miesiąca sierpnia do września 1982 r. w G., będąc członkiem NSZZ „Solidarność”, którego to związku działalność została zawieszona dekretem Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, nie odstąpił od udziału w działalności tego związku przez to, że w celu rozpowszechniania gromadził nielegalne wydawnictwa w postaci czasopisma „[...]” sygnowanego przez NSZZ „Solidarność”, „[...]” sygnowanego przez NSZZ „Solidarność” Region [...], a także inne nielegalne wydawnictwa, a następnie rozpowszechniał je na terenie G., głównie wśród pracowników W. G., tj. o przestępstwo z art. 46 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym.

W dniu 28 marca 1983 r. odbyła się rozprawa przed Sądem [...] w G., przewodniczącym składu orzekającego był porucznik X.1 Y.1, sędziami podporucznicy: X. Y. i X.2 Y.2, jako oskarżyciel występował prokurator Z. A. Oskarżeni występowali z obrońcami z wyboru. Prokurator wnosił o wymierzenie oskarżonym: Z. B. i P. R. kar po 1 roku i 6 miesiącach pozbawienia wolności, a oskarżonemu L. N. kary 1 roku pozbawienia wolności.

W dniu 30 marca 1983 r. ogłoszony został wyrok (k. 11-14 akt o sygn. [...]).

Z. B. został uznany winnym tego, że działając w warunkach znacznie ograniczonej poczytalności, w okresie od miesiąca sierpnia do października 1982 r. nie odstąpił od udziału w działalności zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność”, którego był członkiem, przez to, że rozpowszechniał na terenie W. ([...]) w G. ulotki i wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, a ponadto w drugiej połowie października 1982 r. dostarczył P. R. ulotkę zaczynającą się od słów: „Rodacy...” zawierającą fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołujące do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., prosząc go o sporządzenie matrycy służącej do rozpowszechniania tej ulotki, na co wymieniony przystał, po czym w dniu 28 października 1982 r. odebrał od niego matrycę, 500 szt. papiery formatu A-4, farbę drukarską i wałek drukarski i rzeczy te ukrył u siebie w mieszkaniu, tj. przestępstwo z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności.

P. R. został uznany winnym tego, że jako członek zawieszonego związku zawodowego NSZZ „Solidarność” nie odstąpił od działalności tego związku przez to, że w drugiej połowie października 1982 r. w celu rozpowszechniania sporządził matrycę z tekstem zawierającym fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołującym do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r., a następnie przekazał ją wraz z papierem, farbą drukarską i wałkiem drukarskim Z. B., tj. przestępstwo z art. 46 ust. 1 w zb. z art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 9 miesięcy pozbawienia wolności.

L. N. został uznany winnym tego, że w okresie od miesiąca sierpnia do września 1982 r. w G., będąc członkiem NSZZ „Solidarność”, którego to związku działalność została zawieszona dekretem Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, nie odstąpił od udziału w działalności tego związku przez to, że rozpowszechniał na terenie W. w G. przekazując pracownikom tego przedsiębiorstwa nielegalne wydawnictwa sygnowane przez NSZZ „Solidarność”, tj. przestępstwo z art. 46 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym i za to skazany został na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności.

W dniu 3 września 1992 r. Prokurator Generalny złożył rewizję nadzwyczajną od wyroku Sądu [...] w G. z dnia 30 marca 1983 r., sygn. akt [...], wniósł w niej o uniewinnienie oskarżonych (k. 146-146v akt o sygn. [...]). Wyrokiem z dnia 16 października 1992 r., sygn. WRN. 101/92, Sąd Najwyższy - Izba Wojskowa w Warszawie, zmienił wyrok zaskarżony wyrok i uniewinnił wszystkich oskarżonych (k. 148-149v akt o sygn. [...]).

Z. B. zmarł w dniu [...] 1986 r., P. R. zmarł w dniu [...] 2025 r., L. N. wyjechał na stałe do N.

We wniosku wskazano, że w aktach Prokuratury [...] w G. w sprawie przeciwko Z. B., P. R. i L. N. (sygn. akt od IPN [...]), znajdują się głównie kopie dokumentów procesowych z akt Sądu [...] w G. o sygn. [...] w sprawie przeciwko ww. Na kartach nr 121-123 znajduje się postanowienie Naczelnej Prokuratury Wojskowej z dnia 7 sierpnia 1992 r., sygn. [...], o zmianie prawomocnego postanowienia Prokuratury [...] w G. z dnia 8 lutego 1983 r., sygn. [...], o umorzeniu śledztwa przeciwko J. B. wobec braku dostatecznych dowodów popełnienia

przestępstwa. Postanowienie zmieniono poprzez przyjęcie podstawy umorzenia na stwierdzenie, że J. B. nie popełnił zarzucanego mu przestępstwa. Na kartach nr 124-126 znajduje się kopia postanowienia Sądu [...] w G. z dnia 10 lutego 1992 r., sygn. [...] o przyznaniu żonie zmarłego skazanego Z. B. odszkodowania za niesłuszne skazanie. Przewodniczącym składu orzekającego był komandor podporucznik X. Y. Na kartach nr 132-133 znajduje się kopia postanowienia Sądu [...] w G. z dnia 26 lutego 1993 r. o odmowie zasądzenia na rzecz P. R. kosztów zastępstwa adwokackiego. Przewodniczącym składu orzekającego był także X. Y. Z tego postanowienia wynika, iż w Sądzie [...] w G. toczyło się postępowanie o odszkodowanie za niesłuszne skazanie odnośnie P. R. i otrzymał on takie odszkodowanie. Powyższe orzeczenie dotyczyło właśnie tego postępowania (sygnatury brak).

Wskazano we wniosku również, że dokonano oględzin następujących akt.

Akta paszportowe Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w G1. nr [...] dotyczące L. N. (sygn. akt IPN [...]). W aktach znajdują się następujące wnioski o wydanie paszportu:

1. Na wyjazd do A. z dnia 28 maja 1981 r., paszport wydano.
2. Na wyjazd do N. na pobyt stały w celu emigracyjnym z dnia 29 listopada 1983 r. Z wniosku wynika, że ww. był karany za przestępstwo z art. 46 i 48 dekretu o stanie wojennym, o wyjazd ubiegała się także żona K. i córka B. Na ostatniej stronie wniosku znajduje się odrębny zapis ww. o treści: „Postanowiłem opuścić Polskę i udać się na stałą emigrację z powodów czysto politycznych. Dlatego też proszę o nierobienie mi trudności związanych z moją emigracją, jak i rodziny, do N.”. Na karcie nr 24 znajduje się „opinia” Wydziału V WUSW w G1. z dnia 13 grudnia 1983 r., gdzie znajduje się zapis „Mając na uwadze powyższe tut. Wydział V nie stawia przeszkód na wydanie zezwolenia L. N. na wyjazd z kraju na stałe”. W piśmie Sądu [...] w G. do Wydziału Paszportów WUSW w G1. z dnia 15 grudnia 1983 r. znajduje się zapis: „Sąd [...] w G. nie stawia przeszkód na wyjazd emigracyjny L. N. s. J. wraz z rodziną”. W notatce służbowej Naczelnika Wydziału Paszportów Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w G1. podpułkownika magistra Z. S. z dnia 12 stycznia 1984 r. znajduje się zapis „Biorąc powyższe pod uwagę oraz istniejące nadal zagrożenie, że ob. L. N. może w przyszłości podjąć wrogą działalność

polityczną proponujemy wyrazić zgodę na jego wyjazd emigracyjny wraz z rodziną do N.". Decyzją z dnia 13 stycznia 1984 r. paszport wydano.

Akta paszportowe Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w G1. nr [...] dotyczące P. R. (sygn. akt IPN [...]). W aktach znajduje się jeden wniosek o wydanie paszportu na wyjazd do ZSRR z dnia 3 lutego 1984 r., paszport wydano. We wniosku znajduje się adnotacja, że w/wym. był karany za przestępstwo z art. 48 ust. 2 i 4 dekretu o stanie wojennym.

Akta Aresztu Śledczego w G1. dotyczące P. R. (sygn. akt IPN [...]). Z akt wynika, że został on zatrzymany w dniu 28 października 1982 r., a do Aresztu Śledczego w G1. został doprowadzony w dniu 5 listopada 1982 r. o godz. 10.00 przez funkcjonariuszy Komendy Miejskiej Milicji Obywatelskiej w G. Zwolniony został w dniu 12 maja 1983 r. na mocy postanowienia Sądu [...] w G. z dnia 10 maja 1983 r., sygn. [...] o warunkowym przedterminowym zwolnieniu. W tym okresie udzielono 21 widzeń z członkami rodziny.

Akta kontrolne śledztwa prowadzonego przez Służbę Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w G1. nr [...] w sprawie przeciwko Z. B., J. B., P. R. i L. N. o przestępstwo z art. 48 i inne dekretu o stanie wojennym (sygn. akt IPN [...]).

Akta Naczelnej Prokuratury Wojskowej w Warszawie o sygn. [...] dot. Z. B., P. R. i L. N., oskarżonych o przestępstwo z art. 48 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. (sygn. akt IPN [...]). Znajduje się tam rewizja nadzwyczajna Prokuratora Generalnego o sygn. [...] z dnia 3 września 1992 r. i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1992 r., sygn. WRN. 101/92.

Akta o sygn. akt IPN [...]. Są to materiały opisane jako „Kolekcja: Z1. i Z2. R. Akta sądowe z lat 1982-1999 dot. Z. B., imię ojca W., ur. [...] 1925 r. w Ł.". W aktach znajdują się kopie dokumentów procesowych, materiały NSZZ „Solidarność”, karty z nazwiskami prokuratorów i sędziów i inne, w tym list żony ww. do Senatu RP.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Poza sporem jest, iż X. Y. – sędzia Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie w stanie spoczynku, orzekał w okresie

stanu wojennego w Sądzie [...] w G. Jako sędzia sądu wojskowego, orzekając w tym Sądzie, w wyznaczonych sprawach karnych, z właściwości tego Sądu, uczestniczył tym samym w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości.

W okresie PRL – u, w myśl art. 56 ust. 1 Konstytucji PRL z dnia 22 lipca 1952 r., wymiar sprawiedliwości sprawowały Sąd Najwyższy, sądy wojewódzkie, sądy rejonowe i sądy szczególne. Takim sądem szczególnym był Sąd [...] w G.

W doktrynie wskazuje się, że „wymiar sprawiedliwości” jest działalnością powołanych do tego organów publicznych, polegającą na wiążącym orzekaniu o tym, co jest sprawiedliwe w danym konkretnym przypadku, czyli wymierzaniu sprawiedliwości tym, którzy się jej domagają lub tym, którzy z nakazem sprawiedliwości znaleźli się w kolizji. To „wymierzanie sprawiedliwości” należy rozumieć tylko intencjonalnie, to znaczy, że działalność ta powinna zmierzać do realizacji sprawiedliwości, choćby w tym czy innym konkretnym przypadku celu tego nie osiągnęła. Zaznacza się, że pojęcie „sprawiedliwości” na gruncie rozważań prawnych, trzeba łączyć ze stosowaniem prawa w tym sensie, iż tylko to co zgodne jest z prawem, może być uznane za sprawiedliwe w sensie prawnym (por. M. Cieślak, Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne, Kraków 2011, s. 13 – 16). Podkreśla się, że wyłączność kompetencji władzy sądowniczej w zakresie sprawowania „wymiaru sprawiedliwości” wynika z założenia, iż tylko sąd dysponuje niezbędnym „luzem decyzyjnym”, a do istoty sprawowania wymiaru sprawiedliwości należy orzekanie oparte na swobodnej (co nie znaczy oczywiście arbitralnej) ocenie w zakresie ustaleń określonych faktów i ich kwalifikacji prawnej. Zasada niezawisłości sędziów między innymi oznacza, dokonywanie przez sędziego samodzielnie wykładni prawa (interpretacji) podczas wykonywania czynności orzeczniczych w obszarze sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Czynnikiem decydującym w zakresie rozpoznawania spraw i wydawania orzeczeń jest swobodne wewnętrzne przekonanie sędziego oraz głos jego sędziowskiego sumienia w danej sprawie. Sumienie to uformowany osąd o moralnym dobru/złu zamierzonego przez człowieka jego własnego konkretnego aktu, którego sprawienie staje się dla niego źródłem wewnętrznej aprobaty bądź poczucia winy, własnego bycia dobrym lub złym człowiekiem. To jest też rodzaj mechanizmu uzgadniającego nasze działanie z uznanym przez nas za słuszny kodeksem norm

moralnych (zob. J. Górnicka – Kalinowska, *Idea sumienia w filozofii moralnej*, Warszawa 1991, s. 277, F. Greniuk, *Dzieje kształtowania się koncepcji sumienia*, (w:) J. Nagórny, A. Deredziuk (red.), *Człowiek – sumienie – wartości. Materiały z sympozjum KUL, 2 – 3 XII 1996 r.*, red. J. Nagórny, A. Deredziuk, Lublin 1997, s. 75).

Nie budzi wątpliwości, iż jądrem działalności orzeczniczej sędziego, jest wiążące rozstrzygnięcie co do kwestii odpowiedzialności prawnej strony postępowania, a także w zakresie kwestii incydentalnych (ubocznych) w prowadzonym postępowaniu sądowym. W doktrynie trafnie wskazuje się, że rozstrzygnięcie jakiegokolwiek, nawet najdrobniejszej, kwestii w procesie sądowym wymaga:

- ustalenia faktów sprawy w takim zakresie, w jakim są one istotne z punktu widzenia rozstrzyganej kwestii,
- ustalenia faktu obowiązywania relewantnych z punktu widzenia rozstrzyganego przedmiotu przepisów prawa oraz dokonania ich interpretacji (wykładni),
- dokonania tzw. subsumpcji, czyli „podciągnięcia” ustalonych przez sąd faktów pod zrekonstruowaną na podstawie obowiązujących przepisów normę prawną i wiążącego ustalenia prawnych konsekwencji owych faktów (por. P. Hofmański, St. Zabłocki, *Elementy metodyki sędziego w sprawach karnych*, Warszawa 2011, s. 141).

W działalności orzeczniczej sędziego zawsze zachodzi konieczność dokonania ustaleń co do znaczenia określonych przepisów aktu prawnego, czyli dokonania ich wykładni (interpretacji) w oparciu o wypracowane w orzecznictwie sądowym i doktrynie prawa dyrektywy wykładni. Już w XIX wieku wybitny polski prawnik profesor Romuald Hube podnosił, iż cyt. „Celem każdego prawa jest, aby było zastosowane, lecz aby dojść do zastosowania onego potrzeba je naprzód wyłożyć, to jest zrozumieć, zgłębić jego ducha, poznać jego znaczenie, a potem dopiero zapytać się: czy przypadek, który przedstawia się do rozstrzygnięcia, jest wprost przez prawo przewidziany, czy nie” (R. Hube, *Kilka uwag nad artykułem „O jurysprudencji”* umieszczonym w Bibliotece Warszawskiej, w: R. Hube, *Pisma*, Warszawa 1905, s. 59). Poza sporem jest bowiem, iż każdy tekst prawny,

składający się przecież z wyrażen złożonych zbudowanych zgodnie z regułami składni języka etnicznego i tworzących pewną uporządkowaną całość przepisów, czyli zdań w sensie gramatycznym, wyróżnionych graficznie w postaci artykułów, paragrafów lub ustępów, wymaga wykładni (interpretacji). Trafnie zauważono, iż ogłoszony prawidłowo tekst prawny przybierający postać ustawy, a więc aktu prawnego uchwalonego przez władzę ustawodawczą, w momencie jej promulgacji, jak pisał w XIX wieku Karl Binding, „myśli i pragnie tego, co wydobywa z niej rozumnie interpretujący.”

Oceniając, już w okresie III Rzeczypospolitej, zgodność aktów prawnych PRL - u dotyczących stanu wojennego z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej i Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 marca 2011 r., sygn. akt K 35/08, podniósł między innymi, że cyt. „dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, zawierał przepisy materialnoprawne ustanawiające ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw jednostki. Przepisy te przewidywały bardzo daleko idącą ingerencję w sferę tych praw. Dobitnym przejawem tej ingerencji był art. 4 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, który zawieszał lub ograniczał podstawowe prawa obywateli określone w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i innych ustawach oraz umowach międzynarodowych, których Polska Rzeczpospolita Ludowa była stroną. W szczególności zostały zniesione lub ograniczone: nietykalność osobista (art. 87 ust. 1 Konstytucji PRL), nienaruszalność mieszkań i tajemnicy korespondencji (art. 87 ust. 2 Konstytucji PRL), prawo zrzeszania się (art. 84 ust. 1 Konstytucji PRL), wolność słowa, druku, zgromadzeń, wieców, pochodów i manifestacji (art. 83 ust. 1 Konstytucji PRL). W ten sposób prawodawca aktem o randze ustawy, ograniczył konstytucyjne prawa obywateli”. Trybunał Konstytucyjny wskazał, że takie regulacje dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, stanowiły zarazem zaprzeczenie przyjętych przez Polskę zobowiązań wynikających z Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych. Podniósł, że dekret z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, cyt. „zawierał treści normatywne odnoszące się do sfery praw i wolności konstytucyjnie chronionych. Represyjność przepisów dekretu o stanie wojennym przejawiała się między innymi w tym, że po pierwsze, dekret dokonywał penalizacji czynów, które

nie były przed 13 grudnia 1981 r. karalne, po wtóre, zaostrzał odpowiedzialność karną za czyny zabronione na gruncie ówczesnego prawa oraz, po trzecie, liczne dotychczasowe wykroczenia kwalifikował jako przestępstwa. Dekret był aktem wojny wobec pokojowego ruchu obywatelskiego. Represyjne przepisy miały na celu zduszenie wolności słowa, zrzeszania się, druku, zgromadzeń oraz innych wolności i praw, jakie przysługiwały obywatelom z mocy Konstytucji PRL oraz obowiązującego prawa międzynarodowego”.

Przypomnieć należy, iż art. 46 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym stanowił, że „Kto będąc członkiem stowarzyszenia, związku zawodowego, zrzeszenia lub organizacji, której działalność została zawieszona, nie odstąpił od udziału w takiej działalności, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 3”. Z kolei art. 46 ust. 2 tego dekretu głosił, cyt. „Kto organizuje albo kieruje strajkiem lub akcją protestacyjną, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5.” Natomiast art. 48 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym stanowił, że cyt. „Kto w celu osłabienia gotowości obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej rozpowszechnia wiadomości mogące gotowość tą osłabić, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8”, zaś art. 48 ust. 2, że cyt. „Kto rozpowszechnia fałszywe wiadomości, jeżeli może to wywołać niepokój publiczny lub rozruchy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.” Z kolei art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym głosił, że cyt. „Kto w celu rozpowszechniania sporządza, gromadzi, przechowuje, przewozi, przenosi lub przesyła pismo, druk, nagranie lub film zawierające wiadomości określone w ust. 1 i 2, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5”, a art. 48 ust. 4, cyt. „Kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 lub 2, używając druku lub innego środka masowej informacji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”. W myśl art. 1 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, na czas obowiązywania stanu wojennego sprawy o przestępstwa z art 48 ust. 1 – 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, były rozpoznawane w trybie doraźnym. Zgodnie z art. 4 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, rozpoznając sprawę w trybie doraźnym

sąd mógł wymierzyć bez względu na rodzaj i granice ustawowego zagrożenia danego przestępstwa, następujące kary zasadnicze: karę śmierci lub karę 25 lat pozbawienia wolności albo karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, chyba że przepis szczególny przewidywał wyższą dolną granicę ustawowego zagrożenia. Karę śmierci i karę 25 lat pozbawienia wolności sąd mógł wymierzyć tylko wówczas, gdy górna granica ustawowego zagrożenia nie była niższa od kary 8 lat pozbawienia wolności. W postępowaniu doraźnym sąd mógł w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, wskazanych w ustawie, zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Nie można zaś było stosować przepisów o nadzwyczajnym złagodzeniu kary – art. 57 § 2 i art. 57 § 4 k.k. z 1969 r. Art. 12 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, uprawniał sąd do odstąpienia w wyroku od stosowania postępowania doraźnego.

W polskim ustawodawstwie formalny immunitet sędziowski, który jest uznawany za jedną z ustrojowych gwarancji niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów, służy przede wszystkim ochronie jednego z podstawowych, konstytucyjnych praw obywatelskich, to jest prawa do rzetelnego, sprawnego, sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP). Ustanowiony w art. 181 Konstytucji RP formalny immunitet sędziowski, oznacza, że w Rzeczypospolitej Polskiej sędzia nie może być, bez uprzedniej zgody sądu określonego ustawą, pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Swoim zakresem podmiotowym immunitet formalny (procesowy) sędziego obejmuje sędziów, tzn. wszystkie osoby powołane, w trybie art. 179 Konstytucji RP do piastowania urzędu sędziego i nadal zachowujące status sędziowski, w tym sędziów w stanie spoczynku (por. np. W. Kozielewicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów. Komentarz, Warszawa 2005, s. 55, T. Ereciński, J. Gudowski, J. Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych. Ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Komentarz, Warszawa 2010, s. 291, uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 11 września 2006 r., sygn. akt SNO 40/06, OSNSD 2006, poz. 14).

X. Y. posiada aktualnie status - sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w W. w stanie spoczynku, a zatem jest objęty instytucją sędziowskiego immunitetu formalnego.

Art. 181 Konstytucji RP ustanawiający instytucję immunitetu formalnego sędziego, określa następujące wymogi jego uchylenia:

a) uchylenie immunitetu formalnego sędziego musi mieć zawsze charakter uprzedni, co oznacza, iż do daty uprawomocnienia się decyzji o jego uchyleniu możliwe jest tylko prowadzenie postępowania karnego „w sprawie”, a nie „przeciw osobie”,

b) uchylenie immunitetu formalnego sędziego może być dokonane tylko przez „sąd” (tzn. tylko przez jeden z sądów wskazanych w art. 175 Konstytucji RP), z zastosowaniem procedury zapewniającej sędziemu niezbędne gwarancje rzetelnego postępowania,

c) uchylenie immunitetu sędziego może być dokonane tylko przez sąd „określony w ustawie”, co oznacza, iż musi istnieć generalna regulacja ustawowa wskazująca właściwość sądu do podejmowania rozstrzygnięć w przedmiocie jego uchylenia.

Postępowanie immunitetowe w sprawach sędziów można zdefiniować jako mające umocowanie konstytucyjne odrębne oraz autonomiczne wobec postępowania karnego i postępowania dyscyplinarnego, dwuinstancyjne, i co do zasady jawne, postępowanie sądowe toczące się przed sądem dyscyplinarnym mające na celu rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku uprawnionego oskarżyciela o uchylenie immunitetu. Z perspektywy procedury karnej jest tzw. postępowaniem pomocniczym (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2025 r., sygn. akt II ZIZ 13/22).

Zgodnie z art. 39a § 2a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych, w sprawach o zezwolenie na pociągnięcie sędziego sądu powszechnego do odpowiedzialności karnej (czyli w sprawach o uchylenie formalnego immunitetu sędziego), orzeka w pierwszej instancji Sąd Najwyższy w składzie jednego sędziego, a w drugiej instancji - Sąd Najwyższy w składzie trzech sędziów orzekających w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej.

W myśl art. 30 § 4 tej ustawy sąd dyscyplinarny (jest nim Sąd Najwyższy w składzie jednego sędziego orzekającego w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej), wydaje uchwałę zezwalającą na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jeżeli zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa. Sformułowanie „dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez niego przestępstwa” określa materialną podstawę decyzji w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jest ono tożsame z pojęciem użytym w art. 313 § 1 k.p.k. Na gruncie zaś wykładni tego przepisu k.p.k., wskazuje się, że wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów wymaga istnienia bardziej rozbudowanej faktycznej podstawy, niż ta, która wystarcza do wszczęcia śledztwa lub dochodzenia. Poza uzasadnionym podejrzeniem popełnienia przestępstwa musi istnieć także dostatecznie uzasadnione podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba. Czyli to coś więcej niż uzasadnione podejrzenie, jakim posłużył się ustawodawca w art. 303 k.p.k., oraz znacznie więcej niż uzasadnione przypuszczenie, którego to zwrotu użyto w art. 244 § 1 k.p.k. (por. np. uchwały Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego: z dnia 18 października 2004 r., sygn. akt SNO 40/04, OSNSD 2004, Nr 2, poz. 33; z dnia 8 maja 2007 r., sygn. akt SNO 21/07, OSNSD 2007, poz. 38; z dnia 27 stycznia 2009 r., sygn. akt SNO 95/08, OSNSD 2009, poz. 24; z dnia 20 lipca 2011 r., sygn. akt SNO 32/11, LEX nr 1288863; z dnia 18 lipca 2014 r., SNO 36/14, LEX nr 1504922). Obowiązkiem zaś sądu dyscyplinarnego, w ramach postępowania wszczętego wnioskiem oskarżyciela o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, jest zbadanie przedstawionych przez oskarżyciela materiałów dowodowych, ewentualnie także innych zgromadzonych w toku tego postępowania sądowego materiałów, w celu stwierdzenia, czy zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przez sędziego. Wykluczone jest zatem podjęcie uchwały o zezwolenie na pociągnięcie sędziego w stanie spoczynku do odpowiedzialności karnej, gdy stopień prawdopodobieństwa popełnienia przez niego przestępstwa jest niższy niż dostateczny, za czym przemawia ocena dowodów zgromadzonych w toku sądowego postępowania o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karmnej, czyli przedstawionych przez oskarżyciela wraz z wnioskiem, jak i dowodów uzyskanych

na etapie postępowania przed sądem dyscyplinarnym. Obowiązkiem sądu dyscyplinarnego, orzekającym w mającym umocowanie konstytucyjne odrębnym sądowym postępowaniu o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej (por. art. 181 Konstytucji RP), jest wnikliwe rozważenie, czy ze zgromadzonego materiału dowodowego nie wynikają okoliczności wyłączające bezprawność czynu objętego wnioskiem o zezwolenie na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, wyłączające winę, względnie prowadzące do wniosku o znikomej społecznej szkodliwości czynu.

Zgodnie z poglądem ugruntowanym w doktrynie i orzecznictwie, prawomocna uchwała sądu dyscyplinarnego o zezwoleniu na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej (uchylenie immunitetu formalnego sędziego) nie przesądza o winie sędziego, nie pozbawia go domniemania niewinności, a jest jedynie zgodą sądu na przejście toczącego się postępowania karnego do kolejnego etapu.

Niezmiernie złożoną i delikatną materią jest kwestia ewentualnej odpowiedzialności karnej sędziego za treść wyroku wydanego przez niego (w składzie sądu z jego udziałem). Poniesienia tego rodzaju odpowiedzialności karnej przez X. Y. – sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w W. w stanie spoczynku, domaga się Z. W. - prokurator Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K., za czyny opisane we wniosku z dnia 26 lutego 2025 r., sygn. akt [...]. Przedmiotowy wniosek prokuratora z Instytutu Pamięci Narodowej Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. w sprawie prowadzonej pod sygn. akt [...], podlega przede wszystkim ocenie prawnej zgodnie z mającą moc zasady prawnej uchwałą pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22.

Według powołanej uchwały (pkt I lit. a), błąd w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, jeżeli nie stanowi rażącej i oczywistej obrazy przepisów prawa, jako zachowanie mieszczące się w istocie sprawowania wymiaru sprawiedliwości (zwłaszcza w modelu dwuinstancyjnego postępowania uzupełnionego o instytucje nadzwyczajnych środków zaskarżenia) i

przez to legalne, nie może być podstawą do pociągnięcia członka składu orzekającego do odpowiedzialności dyscyplinarnej i karnej (arg. ex. art. 107 § 1 pkt 1 - 3 u.s.p.). Jak też wskazano w tej uchwale (pkt I lit. b), jeżeli zachowanie sędziego, które wyczerpuje znamiona typu deliktu dyscyplinarnego określonego w art. 107 § 1 u.s.p., dotyczy błędu w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa krajowego lub prawa Unii Europejskiej lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego czy też oceny dowodów, to nie stanowi ono przewinienia dyscyplinarnego (art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p.) i nie może jednocześnie stanowić przestępstwa (por. pkt I lit. a i lit. b uchwały pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22).

Jednocześnie Sąd Najwyższy, w pkt I lit. c powołanej uchwały stwierdził, że cyt. „Brak odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i będący tego konsekwencją brak ewentualnej odpowiedzialności karnej, o jakich mowa w pkt I lit. a i lit. b, nie obejmuje sytuacji wyjątkowych, w których w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości dochodzi do popełnienia przez sędziego w trakcie orzekania tzw. zbrodni sądowej, czyli czynu sprowadzającego się do umyślnego, w formie zamiaru bezpośredniego, zachowania polegającego na wymierzeniu przez niego (sąd z nim w składzie) kary w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej; sędzia dopuścił się innego przestępstwa (np. przekupstwo, sfałszowanie dokumentu, zmuszenie do określonego zachowania); sędzia podejmuje w złej wierze działania, dla których sprawowanie wymiaru sprawiedliwości ma stanowić jedynie pozorne uzasadnienie; sędzia w sposób arbitralny i pozbawiony jakichkolwiek podstaw faktycznych i prawnych odmawia udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości”.

Także w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 lipca 2021 r., w sprawie C-791/19 Komisja Europejska przeciwko Polsce (system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów) przyjęto, że wyłączenie gwarancji wynikających z zasady niezawisłości sędziowskiej nie dotyczy „poważnych i całkowicie niewybaczalnych zachowań ze strony sędziów, polegających na przykład na celowym i wynikającym ze złej wiary lub z wyjątkowo poważnych i

rażących zaniedbań pogwałceniu przepisów prawa krajowego i prawa Unii, których przestrzeganie mają zapewnić, lub na arbitralnym szafowaniu wyroków lub odmowie wymiaru sprawiedliwości, podczas gdy jako depozytariusze funkcji orzeczniczych mają za zadanie orzekać w sporach poddawanych im pod rozstrzygnięcie przez jednostki” (por. pkt 137 tego wyroku).

Współcześnie wskazuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, iż nie do przyjęcia jest, ze względu na sens panującego w Polsce porządku konstytucyjnego demokratycznego państwa prawnego, aby sędzia wypełniający swoje obowiązki orzecznicze i korzystający, w związku z tym z wynikającego z zasady sędziowskiej niezawisłości, uprawnienia dokonywania samodzielnie, według swego sumienia, wykładni prawa (interpretacji) podczas wykonywania czynności orzeczniczych w obszarze sprawowania wymiaru sprawiedliwości, był za takie orzecznicze czynności represjonowany na płaszczyźnie prawa karnego lub prawa dyscyplinarnego. Niebudzące jakichkolwiek wątpliwości naruszenia w obszarze wykładni przepisów prawa (określane jako naruszenie przepisów prawa materialnego lub prawa procesowego przez błędną wykładnię), powinny być usuwane w trybie kontroli instancyjnej, poprzez zaskarżenie takiego orzeczenia zwykłym lub nadzwyczajnym środkiem odwoławczym, z konsekwencjami w postaci zmiany lub uchylecia zaskarżonego orzeczenia, jak też z ewentualnym zastosowaniem przez sąd odwoławczy instytucji wytknięcia uchybienia, o jakiej mowa w art. 40 u.s.p. (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2023 r., sygn. akt I ZSK 43/22, LEX nr 3516555).

W sprawie o sygn. akt [...] dot. Z. B., P. R. oraz L. N., Sąd [...] w G., w składzie z udziałem X. Y., skazał ww., za przestępstwa wyczerpujące znamiona art. 46 ust. 1 i art. 48 ust. 3 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym, na kary po 9 miesięcy pozbawienia wolności Z. B. i P. R., natomiast L. N. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności. Sąd [...] w G., w składzie z udziałem X. Y., we wskazanej sprawie, zastosował korzystne dla oskarżonych unormowanie z art. 12 ust. 2 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o postępowaniach szczególnych w sprawach o przestępstwa i wykroczenia w czasie obowiązywania stanu wojennego, i odstąpił w wyroku od stosowania postępowania doraźnego.

W realiach faktycznych niniejszej sprawy, mając na względzie unormowanie z art. 5 § 2 k.p.k., określające zasadę *in dubio pro reo*, będące konsekwencją ujętej w art. 42 ust. 3 Konstytucji RP zasady domniemania niewinności, znajdującej się w katalogu podstawowych praw człowieka, a która w Polsce obowiązuje przecież także w odrębnym i autonomicznym wobec postępowania karnego sądowym postępowaniu w przedmiocie zezwolenia na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej, nie można przyjąć, iż zachodzi dostatecznie uzasadnione podejrzenie popełnienia przez X. Y. – sędziego Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w W. w stanie spoczynku, trzech zbrodni komunistycznych, będących tzw. zbrodniami sądowymi, stanowiących jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości, a polegających na pozbawieniu pokrzywdzonych Z. B., P. R. i L. N. wolności na okres powyżej 7 dni, tj. przestępstw z art. 165 § 2 k.k. z 1969 r. w zw. z art. 2 ust. 1 i art. 3 ustawy o IPN, ujętych w pkt 1- 3 wniosku prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w K. z dnia 26 lutego 2025 r., sygn. akt [...]. W myśl pkt I lit. c uchwały pełnego składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2023 r., sygn. akt II ZZP 2/22, do przyjęcia popełnienia przez sędziego w trakcie orzekania w sprawie, w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, tzw. zbrodni sądowej, która w przypadku spełnienia przesłanek określonych w pkt II tej uchwały, może też przybrać postać zbrodni komunistycznej, stanowiącej jednocześnie zbrodnię przeciwko ludzkości, wymaga się udowodnienia działania umyślnego sędziego, w formie zamiaru bezpośredniego, polegającego na wymierzeniu przez niego (sąd z nim w składzie) kary w postępowaniu prowadzonym z naruszeniem fundamentalnych, powszechnie uznanych zasad normujących postępowanie karne, jak również kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej (por. W. Kozielewicz, Zbrodnie sądowe jako zbrodnie przeciwko ludzkości – uwagi z polskiej perspektywy, w: A. Górski A. Światłowski (red.), *Hominum causa omne ius constitutum sit*. Księga jubileuszowa Profesora Piotra Hofmańskiego, Warszawa 2024, s. 614 – 632). W doktrynie podkreśla się, iż zamiar bezpośredni z dogmatycznego punktu widzenia nie budzi większych wątpliwości. Ustawodawca opisuje go w ten sposób, że sprawca „chce popełnić czyn zabroniony”. Podnosi się, iż skoro sprawca chce

czegoś konkretnego, to musi mieć świadomość istnienia owego czegoś, przynajmniej w zakresie podstawowych, istotnych danych odnośnie do istoty konkretnej czynności wykonawczej, przedmiotu tej czynności i innych okoliczności mających znaczenie dla oceny jego zachowania z punktu widzenia znamion czynu zabronionego (por. M. Budyn – Kulik, *Umyślność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 35 – 38). W orzecznictwie dominuje pogląd, że mimo, iż zamiar bezpośredni istnieje tylko w świadomości sprawcy, to podlega identycznemu dowodzeniu jak okoliczności ze sfery przedmiotowej, a więc z zastosowaniem odpowiednich zasad dowodzenia i wnioskowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 lipca 2005 r., sygn. akt V KK 87/05, LEX nr 152493; z dnia 22 grudnia 2006 r., sygn. akt II KK 92/06, R – OSNKW 2006, poz. 2576; z dnia 25 listopada 2010 r., sygn. akt IV KK 168/10, R – OSNKW 2010, poz. 2357). Z dowodów zgromadzonych w sprawie, nie można, bez przekroczenia treści unormowania z art. 5 § 2 k.p.k., wywieść i uzasadnić wniosków, iż zachodzi dostatecznie podejrzenie, że X. Y. – sędzia Departamentu Sądów Wojskowych Ministerstwa Sprawiedliwości w Warszawie w stanie spoczynku, skazując Z. B. i P. R. na kary po 9 miesięcy pozbawienia wolności oraz L. N. na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności, **uczynił to intencjonalnie, z naruszeniem kardynalnych zasad określających podstawy pociągnięcia człowieka do odpowiedzialności karnej, czyli że działał z zamiarem bezpośrednim popełnienia zbrodni komunistycznych stanowiących jednocześnie zbrodnie przeciwko ludzkości**. Bezsporna wadliwość wyroku Sądu [...] w G., w sprawie o sygn. akt [...], dot. Z. B., P. R. i L. N., stwierdzona w rzeczywistości prawno–ustrojowej Polski po 1990 r., wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 16 października 1992 r., sygn. akt WRN 101/92, to wynik błędu w zakresie prawa materialnego składu Sądu [...] w G. orzekającego w tej sprawie. Błąd to tego rodzaju stosunek poznającego podmiotu, który charakteryzuje się niezgodnością świadomości z rzeczywistością wobec nieodpowiedniego odbicia tej rzeczywistości w jego świadomości, czyli błędność to tyle co niezgodność między rzeczywistością a jej odbiciem w świadomości jakiegoś aktu poznawczego (por. W. Wolter, *Funkcja błędu w prawie karnym*, Warszawa 1965, s. 8). W doktrynie podkreśla się, że błąd jest wszechobecny, tzn. występuje w każdej sferze ludzkiej działalności, człowiek nie jest nieomylny. Zwracał na to już

uwagę już w starożytności Seneka Starszy (urodzony około 55 roku p.n.e. a zmarły w 40 r. n.e.), mówiąc, że „błądzić jest rzeczą ludzką” (por. M. Nawrocki, Błąd jako znamień czynu zabronionego w polskim prawie karnym, Szczecin 2019, s. 9 – 18). Jak podniósł Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 18 marca 2020 r., sygn. akt IV KK 76/20, LEX nr 3168856, istota błędu polega na niezgodności obiektywnej rzeczywistości z jej odbiciem w psychice sprawcy i może przybrać postać nieświadomości lub urojenia. Należy przy tym podkreślić, że zastosowanie unormowania z art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p., na gruncie prawa karnego materialnego w stosunku do sędziów, za zachowania związane z wydaniem orzeczenia, nie prowadzi do uprzywilejowania sędziów względem innych funkcjonariuszy publicznych, ale stanowi tylko jeszcze jedno zabezpieczenie niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów. Ten brak uprzywilejowania wynika nadto z faktu, że instytucja z art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p. jest rozwiązaniem szczególnym do przepisów regulujących błąd, zawartych w art. 28 - 30 k.k., które z kolei mają zastosowanie do wszystkich osób odpowiadających za przestępstwa, a więc także pozostałych funkcjonariuszy publicznych. Sędzia, oprócz tego, że jest funkcjonariuszem publicznym w myśl art. 115 § 13 pkt 3 k.k., jest jednocześnie przedstawicielem władzy sądowniczej, zachowującej odrębność od pozostałych władz, a zarazem co do której przewidziano szereg gwarancji, mających na celu zapewnienie niezawisłości w orzekaniu, a więc brak wpływu na proces orzekania w konkretnej sprawie ze strony jakichkolwiek czynników zewnętrznych. Oczywiście jest natomiast, że zasada niezawisłości sędziowskiej ulega zachwianiu, kiedy działalność sędziów w sferze orzekania, jest pod presją odpowiedzialności zarówno dyscyplinarnej, jak i karnej. Takiej presji w obu wymienionych płaszczyznach być nie może, co uzasadnia zastosowanie wyłączenia winy sędziego w związku z wydaniem orzeczenia, zarówno na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej, jak i karnej, w sytuacji szczególnego błędu, jakim jest błąd związany z poszczególnymi etapami stosowania prawa, a więc oceną dowodów, dokonaniem ustaleń faktycznych, jak i wykładni prawa. Odpowiedzialność sędziego wyłącza każdy rodzaj błędu, w tym także tzw. błąd nieusprawiedliwiony, czyli błąd którego można było uniknąć. Wskazać przy tym należy, że instytucja z art. 107 § 3 pkt 1 u.s.p. nie różnicuje uchybień związanych z wydaniem wyroku na takie, które mogą skutkować

pociągnięciem do odpowiedzialności karnej oraz takie, który to wykluczają. Wszystkie zawarte w tym przepisie uchybienia zostały przez ustawodawcę postawione na tym samym poziomie i zasadniczo istnienie każdego z nich wyłącza możliwość pociągnięcia sędziego do odpowiedzialności karnej w sytuacji, kiedy zarazem nie zachodzi kwalifikowana postać takiego uchybienia, które może prowadzić do stwierdzenia intencjonalnego, a zarazem instrumentalnego stosowania prawa, przyjmującego postać tzw. zbrodni sądowej. Wyłączenie możliwości pociągnięcia sędziego do odpowiedzialności karnej za wydane wadliwe orzeczenie zachodzi zatem zarówno wówczas, kiedy dotknięte jest uchybieniami natury procesowej, jak i wtedy, gdy doszło w nim do błędu w ustaleniach faktycznych, obraży prawa materialnego, jak wymierzenia rażąco niewspółmiernej kary. Należy przy tym zauważyć, iż Prokurator Generalny w rewizji nadzwyczajnej złożonej w 1992 r. od wyroku Sądu [...] w G. z dnia 30 marca 1983 r., sygn. akt [...], w sprawie Z. B., P. R. i L. N., zarzucał obrazę prawa materialnego, a konkretnie art. 1 k.k. przez bezpodstawne uznanie, że działanie oskarżonych miało charakter czynów społecznie niebezpiecznych, czyli w istocie wskazał na wadliwość, błędność, ustaleń Sądu [...] w G., w zakresie oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynów przypisanych Z. B., P. R. i L. N..

Jak wynika z pisemnego uzasadnienia wyroku Sądu [...] w G. w sprawie o sygn. akt [...], za fałszywe wiadomości mogące wywołać niepokój publiczny lub rozruchy oraz nawołujące do nielegalnych wystąpień w dniu 10 listopada 1982 r. uznano ulotkę z zawartym stwierdzeniem zaczynającym się od słowa „Rodacy...”, mówiącym o pozbawieniu prawa do wolności osobistej i wdrożeniu drakońskich metod dla wymuszenia grobowego spokoju narodu. Owe ustalenia co do fałszywych wiadomości, które zostały podane w pisemnym uzasadnieniu wyroku w sprawie o sygn. akt [...] przez Sąd [...] w G. wynikają, jak się wydaje, z dokonanych przez ten Sąd ocen ówczesnej sytuacji panującej w Polsce. Oczywiście współcześnie zupełnie odmienna jest ocena tamtej rzeczywistości w Polsce, rzeczywistości okresu stanu wojennego.

Sąd Najwyższy krytycznie ocenia, brak dyscyplinarnego, jak i prawnokarnego „rozliczenia”, w rzeczywistości prawno–ustrojowej Polski po 1990 r., czynów sędziów z okresu PRL–u, zawiązanych z wydawaniem orzeczeń, mających

postać tzw. zbrodni sądowych (por. W. Kozielewicz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy, Warszawa 2023 r., s. 198 – 212, M. Kielasiński, Raport o zabijaniu. Zbrodnie sądów wojskowych na Zamku w Lublinie, Lublin 1997, W. Kulesza i A. Rzepliński (red.), Przesłępstwa sędziów i prokuratorów w Polsce lat 1944 – 1956, Warszawa 2001, K. Szwagrzyk, Prawnicy czasu bezprawia. Sędziowie i prokuratorzy wojskowi w Polsce 1944 – 1956, Kraków – Wrocław 2005, B. Padło, Odpowiedzialność sędziów stalinowskich za zbrodnie popełnione w przeszłości, w: P. Pleskot (red.) Wina i kara. Społeczeństwa wobec rozliczeń zbrodni popełnionych przez reżimy totalitarne w latach 1939 – 1956, Warszawa 2015, s. 318 – 349, A. Strzembosz, Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, którzy w latach 1944 – 1989 sprzeniewierzyli się niezawisłości sędziowskiej, w: S. Fundowicz, F. Rymarz, A. Gomułowicz (red.), Prawość i godność. Księga pamiątkowa w 70 rocznicę urodzin profesora Wojciecha Łączkowskiego, Lublin 2003, W. Kozielewicz, Bezprawne pozbawienie wolności w wyniku orzeczenia sądu, w: M. Mozgawa (red.), Bezprawne pozbawienie wolności, Warszawa 2025, s. 89 - 103). Jednakże, co oczywiste, ten bezsporny fakt zaniechania, nie może współcześnie skutkować przyjęciem konstrukcji prawnych upraszczających przypisanie odpowiedzialności karnej sędziom za ich czyny związane z orzekaniem w sprawach rozpoznawanych z dekretów Rady Państwa z dnia 12 grudnia 1981 r., np. poprzez wprowadzenie elementów odpowiedzialności zbiorowej, czy przyjęcia domniemania ich bezprawności.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak w uchwale.

[M. T.]

[r.g.]

